

and Islamic Politics in New Zealand", a.e., s. 69-96; Aisha Wood Boulanouar, "The Notion of Modesty in Muslim Women's Clothing: An Islamic Point of View", a.e., s. 134-156; A. F. Buehler, "Modes of Sufi Transmission to New Zealand", a.e., s. 97-109; Burhan Sayılır, "Çanakkale Savaşları'nda Yer Alan İtilâf Askerlerinin Dini-Etnik Yapısı ve Sahip Oldukları Türk İmajı", *AÜ Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi: OTAM*, sy. 18, Ankara 2005, s. 319-331.

RIZA KURTULUŞ

YENİCAMİ KÜLLİYESİ

**İstanbul'da
XVI. yüzyılın sonlarında
inşasına başlanan
ve XVII. yüzyılın ikinci yarısında
tamamlanan külliye.**

Eminönü'nde liman ve ticaret bölgelerinin önünde yer almakta ve cami, hünkâr kasrı, arasta (Mısır Çarşısı), türbe, dârül-kurrâ, sebîl, çeşme ile sıbyan mektebinden oluşmaktadır. Daha sonra külliye kütüphane, muvakkithane ve bir türbe ile çeşmeler ilâve edilmiştir. Külliye'nin ilk inşası esnasında medrese, imaret ve ribât-lardan bahsedilirse de bunlar yapılmamış, sıbyan mektebi ile cami avlu duvarı ise günümüze ulaşmamıştır. 3 Ramazan 1006 (9 Nisan 1598) tarihinde inşasına Mimar Dâvud Ağa tarafından başlanılmış olan külliye'nin bânisi III. Mehmed'in annesi Safiye Sultan'dır. Külliye'nin ilk yapısı olan camide uçları kurşun kuşaklarla bağlanan kazıklar çakılarak zemin sağlamlaştırılmış ve taş bloklarla temel atılmıştır. Cami inşası için Rodos'tan taş getiren Dâvud Ağa yapıyı yerden 75 cm. (1 zirâ) kadar yükseltmişken kendisi Safer 1007'de (Eylül 1598) vefat edince yerine su yolu nâzır Mimar Dalgıç Ahmed Ağa tayin edilmiştir. Dalgıç Ahmed Ağa yapıyı birinci sıra pencere üstüne kadar yükseltmiş, bu sırada

Yenicami –
Eminönü /
İstanbul

III. Mehmed'in vefatı üzerine (1012/1603) Safiye Sultan'ın Eski Saray'a gönderilmesiyle inşaat yarım kalmıştır. 1070'te (1660) meydana gelen büyük İstanbul yangını sonrasında Hatice Turhan Vâlide Sultan harabeye dönen alanları gezmiş, ardından yarım kalan caminin inşa edilerek tamamlanmasına karar verilmiştir. 1071'de (1661) Mimarbaşı Meremetçi Mustafa Ağa'nın sorumluluğunda yarım kalan cami duvarlarından bir sıra taş sökülerek inşaatı yeniden başlanmış, nihayet tamamlanarak 20 Rebîulâhîr 1076 (30 Ekim 1665) tarihinde kılınan cuma namazı ile ibadete açılmıştır. Caminin vakfiyesiyle cümle kapısı ve çeşmenin üzerinde yer alan kitâbeler de 1074 (1663-64) tarihi bulunmaktadır.

Caminin dış avlusunu oluşturan sur duvarı, XIX. yüzyılın ikinci yarısında Galata Köprüsü yapıldıktan sonra artan trafik sebebiyle etrafında zamanla çoğalan dükkanlarla birlikte yıktırılmış, avlu da cami ile çarşının arasından yol geçirilerek ortadan kaldırılmıştır. Daha sonra türbenin yanındaki avlu kapısıyla birlikte sıbyan mektebi de yıktırılmış (1904), böylece külliye'nin bütünlüğü bozulmuştur. 1912-1913 yıllarında caminin tamir edildiği bilinmekte-

dir. Son yıllarda tekrar tamir gören camide kalem işleri yenilenmiştir.

Cami. Klasik Osmanlı mimarisinin revaklı avlulu şemasını devam ettiren cami merkezi plana sahiptir. 35,50 x 40,90 m. ölçüsünde dikine düzenlenen dikdörtgen planlı harim ortada dört kollu ayaklar üzerinde sivri kemerlere oturan ve pandantiflerle geçişi sağlanan 16,20 m. çapında bir kubbe ile örtülüdür. Bu ana kubbe dört yönde yarım kubbelerle yanlara doğru genişletilmiştir. Kuzey yönü hariç diğer yönlerde yarım kubbeler yanlardaki ikişer çeyrek kubbe ile (eksedra) kademelendirilmiştir. Kuzey yönündeki yarım kubbe ise üç ekседra ile kuzeye doğru bir kademeye daha genişletilmiş, böylece mekânın dikine düzenlenmesi sağlanmıştır. Ana kubbeyi taşıyan büyük pâyelerden mihrap önündekiler iki yönde yine sivri kemerlerle duvar pâyelerine, kuzeydeki pâyeler ise yanlarda duvar pâyelerine, kuzeyde serbest pâyelere sivri kemerlerle bağlanmıştır. Köşelerde oluşan kare birimlerin üzerleri pandantiflerle geçişi sağlanan küçük kubbelerle örtülmüş, böylece üst örtü de dörtgen şemaya tamamlanmıştır. Dört büyük pâyeye dıştan sekizgen gövdeli ağırlık kuleleri şeklinde kubbe eteğine kadar yükseltilmiştir. Caminin yapı malzemesi kesme küfeki taşı, mermer ve tuğladır. Cami ile avlunun beden duvarlarını ve minarelerde kesme küfeki taşı, yan galerilerdeki cephelerde, avlunun revak cephelerinde, kapı ve alt sıra pencere açıklıklarında mermer, örtü sisteminde ise tuğla kullanılmıştır. Cami mekânına biri kuzeyde revaklı avluya açılan, ikisi yanlarda bulunan üç kapıdan geçilerek ulaşılmakta, ayrıca mihrap yönünde yanlarda birer küçük kapı daha bulunmaktadır. Yapıda aydınlanmayı sağlayan pencereler altı sıra halinde düzenlenmiştir. Mihrap duvarında altta tek sıra, diğer cephelerde alttan ilk iki sıra pen-

Yenicami'nin
harim
kısmından
bir görünüş

YENİCAMİ KÜLLİYESİ

cereler dikdörtgen açıklıklı ve söveli biçimde düzenlenmiştir. Yalnızca mihrap duvarında hünkâr mahfiline açılan ikinci sıra pencereler dikdörtgen açıklıklıdır. Yarım kubbeler üzerindeki beşinci sıra pencereler yuvarlak kemerli, diğer pencereler ise sivri kemerli olarak düzenlenmiştir.

Yenicami iki yanda yer alan, üstte geniş bir saçakla örtülü, sütunlar üzerinde mukarnaslı başlıklara oturan sivri kemerli galerili cepheleriyle oldukça hareketli bir görünüme sahiptir. Bu cepheler dışa taşkın duvar payandaları ile üçe bölünmüştür. Tek katlı olarak düzenlenen kuzey bölümlerinde yan girişler bulunmaktadır; bunların üzerleri pandantiflerle geçişleri sağlanan üç kubbe ile örtülmüştür. Orta bölümlerle güneydeki bölümler ise çift katlıdır. Her iki bölümde üst sıra korkulukları ajurlu olup geometrik kompozisyonludur. Geniş tutulan orta bölümün altında abdest muslukları yer almaktadır. Üstte iki sıra halinde sivri kemerler bir büyük, bir küçük olarak alternatif dizilmiştir. Özellikle alt sırada kemer yüksekliklerinin de alternatif olması ile küçük kemerlerin üstüne gelen alanlarda renkli taşlarla üç benek motifli düzenlemesi cepheyi zenginleştirmiştir. Güneyde yer alan bölümde altta iki, üstte dört kemer bulunmaktadır. Cami içinde mihrap yönü dışındaki üç yönde bir mahfil “U” şeklinde harimi çevrelemektedir. İki yanda tıpkı dıştaki galerilerde görüldüğü gibi mukarnaslı başlıklara sahip sütunların taşıdığı sivri kemerlerin bir büyük, bir küçük halinde alternatif dizilmesiyle bir hareketlilik oluşmuş, aynı şekilde kemer yükseklikleri de alternatif düzenlenmiştir. Kemerlerde iki renkli taş alternatif biçimde kullanılmıştır. Kuzeydeki mahfil ise yalnızca kapı önünde ikisi sütnun olan, yanlarda üçer kalın pâyeye oturan sivri kemerlerle taşınmaktadır. Geometrik kompozisyonlu ajurlu şebekelere sahip mahfillere dıştan iki yanda yer alan duvar pâyeleri içinden çıkılarak ulaşılmaktadır.

Mermer malzemeden yapılan mihrap iki yanında zarif sütunçelere sahip mukarnaslı bir niş biçimindedir. Üstte iki satır halinde kitâbe yer almaktadır. İki yanda uçları alem şeklinde sonuçlanan uzun sütunçelerle sınırlanan mihrapta üstte iri bir mukarnas dizisi ve bitkisel süslemeli üçgen bir alınlık bulunmaktadır. Mermer minber itinalı bir işçiliğe sahiptir. İki yanı zarif burmalı sütunçelerle süslü kapı açıklığı ajurlu bir tepelikle sonlanmaktadır. Yanlarda üçer küçük sivri kaş kemerli açıklıklarla bir geçiş açıklığı yer almaktadır. Korkuluklar ajurlu olup geometrik kompozisyonludur. Üçgen aynaların ortasında yine geometrik kompozisyonlu ve ajurlu iri bir daire mevcuttur, diğer kısımlar bitkisel dekorludur. Köşk kısmı sekizgen kesitli sütunlar üzerinde sivri kemerlere oturan onikigen tamburlu piramidal bir külâhla örtülmüştür. Ahşap vaz kurşüsü dört ayak üzerine kübik olarak yükselmektedir. Ön cephe ve yan yüzler birbirinin aynıdır. Altta dilimli kemerler içinde sedef kakmalı kıvrık dallar görülür. Orta panoda ise künde-kârı tekniğinde sedef kakmalı geometrik kompozisyon bulunmaktadır. Yanlarda yer alan korkuluk kısmı ongenler içerisinde on kollu yıldızlardan gelişen bir geometrik bezeme ile süslenmiştir. Kürsünün arkasında da aynı düzenleme mevcut olup bunun üstünde sedef kakmalı bir tepelik bölümü vardır. Burada bir vazodan çıkan lâle, karanfil, sümbül ve gül motifleri görülür. Kuzeyde sağdaki pâyenin yanındaki müezzin mahfili sekiz adet köşeli sütun üzerinde lentolara oturmaktadır. Altta ve üstte geometrik kompozisyonlu ajurlu korkuluklar yer alır.

Caminin kuzeyinde mevcut kare planlı revaklı avluda mukarnaslı başlıklara sahip yirmi sütunun taşıdığı sivri kemerli revaklarda yirmi dört birim bulunmaktadır. Üç yönde kapılarla dışa açılan avluda çift sıra pencere düzeni görülmektedir. Alt sıra pencereler mermer söveli ve dikdörtgen açıklıklı, üst sıra pencereler sivri kemerli olarak ele alınmıştır. Üstte taş şeklinde sonuçlanan tepelikleri olan kapılar mermer malzemeleri ve işçilikleriyle dikkat çekmektedir. Mermer döşeli revaklı avlu ortasında sekizgen planlı mermer bir şadırvan mevcuttur. Mukarnaslı başlıklı sekiz sütunun taşıdığı sivri kemerli cephelere sahip şadırvan kubbe ile örtülmüştür. Cephele, başlıklar hizasında altları dilimli kemer şeklinde düzenlenmiş mermer levhalarla ikiye bölünmüştür. Altta geometrik kompozisyonlu metal, üstte bitkisel kompozisyonlu mermer şebekeler yer almaktadır. Sivri kemerlerde iki renkli taş alternatif olarak kullanılmış, kemer köşeleri kıvrık dallar üzerinde rûmillerle dolgulanmıştır. Şadırvan, üstte iri bir mukarnas dizisi ve baklavali bordürden sonra içleri yine rûmillerle süslü bir tepelik dizisiyle süslenmiştir.

Caminin üçer şerefeli iki minaresi bulunmaktadır. Yapının kuzeyinde iki yanda dışa taşkın yerleştirilen minarelere yan kapı önlerindeki revaklı bölümden çıkış sağlanmıştır. Kare kaideler üzerinde onaltı-

Yenicami duvar çinilerinden bir örnek

gen gövdeli olarak yükselen minareler kurşun kaplı külâhla örtülmüştür. Sarkıtlı mukarnaslarla süslenen şerefeler de onaltıgen olup taş korkulukları ajurlu ve geometrik kompozisyonludur. Caminin güneybatı cephesinde avlu duvarında üç adet güneş saati yer almaktadır. Kare mermer levha üzerindeki saatte “ameli Rıdvan senne 1074” (1663-64) yazılıdır. İkinci saat üçgen formudur ve kesme taş duvara işlenmiştir; altında saatin kullanımını anlatan bir kitâbe mevcuttur. Duvara işlenmiş olan üçüncü saat daha basit tarzda ele alınmıştır. Cami avlu duvarı üzerinde basit yuvalardan oluşan kuş evleri görülmektedir.

Yenicami zengin çini, kalem işi, ahşap ve taş süslemeye sahiptir. Camide yerden ikinci sıra pencerelerin üstüne kadar duvar yüzeyleri çinilerle kaplanmıştır. Ayrıca son cemaat yerinde duvarlar üç yönde ikinci sıra pencere altlarına kadar çinilerle süslenmiştir. Sır altı tekniğindeki bu çinilerde mavi, firuze, yeşil renkler hâkim olup natüralist desenlerin meydana getirdiği kompozisyonlar kullanılmıştır. Çinilerde XVII. yüzyılda teknikteki bozulma kolayca görülebilmektedir. Çiniler üzerindeki yazıların hattat Teknecizâde İbrâhim tarafından yazıldığı bilinmektedir. Camide çinile-

Turhan
Sultan
Türbesi –
Eminönü /
İstanbul

rin üst kısmında duvar yüzeyleri, kemerler, pandantifler, kubbe içleri tamamen kalem işleriyle süslenmiştir. Yenilenmiş olan bu kalem işlerinde klasik desenler bulunmaktadır ve stilize çiçekler, kıvrık dallar, madalyonlar, rûmiler, sekiz köşeli yıldız motifleri kullanılmıştır. Yapıda kapı ve pencere kanatlarında geometrik kompozisyonlu ahşap süsleme görülmektedir. Camide hünkâr mahfili altındaki kemerlerde, harimi çevreleyen mahfil kemerlerinde, kapılarda, avlu revaklarında, avlunun pencere ve kapılarında, şadırvan kemerlerinde, avluda cami girişi önündeki zeminde renkli taşlar kullanılmıştır. Mihrap ve minberde taş üzerine bitkisel ve geometrik kompozisyonlar, müezzin mahfilinde ve harimi çevreleyen mahfilin korkuluklarında ajurlu şebekeler yer almaktadır. Özellikle hünkâr kasrı yanından camiye girişi sağlayan kapının tepeliklerindeki bitkisel süslemelerle çifte vav kompozisyonu ve ajurlu şebekelerin çok itinalı bir işçiliği vardır.

Hünkâr Kasrı ve Mahfili. Caminin güneydoğu köşesinde yer alan ve hünkâr mahfiline geçişi sağlayan hünkâr kasrı üç katlı olarak düzenlenmiştir. Alt ve orta kat kesme küfeki taşı, üst kat taş ve tuğlanın kullanıldığı almalı örgülü duvarlara sahiptir. Basık kemerli bir kapıdan geçilerek girilen kasrın uzun ve rampalı bir yolu vardır. Altında uzun bir tonozlu koridoru olan kasrın vâlide sultan ve padişah için ayrılan üst katında iki adet ocaklı oda ile bunların arasında helâ yer almaktadır. "L" şeklinde hol ve bir ara mekândan sonra mahfilin önündeki balkona, buradan da mahfile geçilmektedir. Hünkâr kasrında duvarlar sır altı tekniğinde bitkisel dekorlu çini panolarla kaplanmıştır. Duvarlarda yer alan çini kitâbelerin hattat Teknecizâde İbrâhim tarafından yazıldığı bilinmektedir. Kapı kanatları sedef kakmalı olup ahşap

tavan, tonoz kubbe ve pencere çerçevelerinde zengin kalem işi süslemeler bulunmaktadır. Kasırdaki rampalı yola açılan ve balkona ulaşılan bir orta kat vardır. Burası vâlide sultan ve padişahın hizmetlileri için düzenlenmiş olmalıdır. Hünkâr kasrı 2006-2009 yıllarında esaslı bir tamir geçirmiştir. Hünkâr mahfili camide mihrap duvarının sol tarafındadır. Güneydoğudaki büyük pâyeye ile duvarlar arasında yer alan mukarnas başlıklı altı sütun üzerinde kemerlerle taşınan hünkâr mahfili üst mahfilden şebekelerle ayrılmıştır. Mahfilde mevcut iki mihrap nişi ile duvar yüzeyleri üstte bir kitâbe kuşağı bulunan çini panolarla kaplıdır. Ayrıca çini panoların ortasında renkli taş kakmalardan meydana gelen panolar vardır. Kapı ve pencere kanatlarında sedef kakmaları görülmektedir.

Arasta (Mısır Çarşısı). Yapıldığı dönemlerde Vâlide Çarşısı, Yeni Çarşı isimleriyle de anılan yapı XVIII. yüzyılın ortalarından itibaren Mısır Çarşısı adıyla tanınmıştır. Karşılıklı dizilmiş dükkânların "L" şeklinde sıralanması ile oluşan çarşının kısa kolu kuzeydedir, uzun kolu kısa kolun batı uçundan güneye doğru uzanmaktadır. Sivri kemerlere oturan tonoz örtülü iki sokağın kesiştiği yerde üzeri çapraz tonozla örtülü dua meydanı bulunmaktadır. Uzun kolda karşılıklı yirmi üç, kısa kolda on sekiz dükkân yer almaktadır. Kolların kesişme yerinde altı dükkân olup çarşı içinde toplam seksen sekiz dükkân mevcuttur. Eskiden iki bölümlü olan dükkânların arasındaki duvar kaldırılarak tek mekân haline getirilmiştir. Kısa kolun kuzeye bakan cephesinde ayrıca on sekiz adet dükkân vardır. Bu dükkânlarla bunların arkasındaki dükkânlar tonoz örtülü, diğer dükkânlar kubbe ile örtülüdür. Çarşıda her iki kolun uçlarında yer alan karşılıklı kapıların dışında uzun kolun ortasına yakın birer bi-

rimde de karşılıklı kapılar vardır. Dışarıya toplam altı kapı ile açılan çarşının iki kolunun uçlarındaki kapılar önde revaklı düzenlenmiş olup üstlerinde kubbe ve tonozlarla örtülü mekânlar mevcuttur. Tahmis sokağına açılan kapı da revaklıdır ve üzerinde mekân yoktur. 8 Mart 1688 tarihindeki yangında Mısır Çarşısı'nın kuzeyinde dışarıda yer alan dükkânlar zarar görmüş, 3 Ocak 1691'de gece çarşı içinde çıkan yangında da dükkânlar büyük zarar görmüş ve ardından tamir edilmiştir. Zamanla harap olan yapı 1940-1943 yıllarındaki onarımda değişikliğe uğrayarak bugünkü hale getirilmiştir.

Türbe. Caminin güneyinde çarşı ile cami arasında ayrı bir avlu duvarı içinde inşa edilen türbe kare planlı olup kapı önünde ortada kubbe, yanlarda aynalı tonozla örtülü üç birimli bir revaka sahiptir. Üzeri tromplarla geçişi sağlanan, dıştan sekizgen kasnaklı kubbe ile örtülen yapı Sultan I. Ahmed Türbesi'ndeki gibi kapının karşısında üzeri aynalı tonozla örtülü bir eyvanla batıya doğru genişletilmiştir. Dıştan mermerle kaplı olan yapı altta dikdörtgen açıklıklı, üstte sivri kemerli olarak düzenlenen üç sıra pencerelerden ışık almaktadır. Revakta ve içte ikinci sıra pencere altlarına kadar çinilerle kaplı yapıda çinilerin üstünde duvar yüzeyleri, tromplar ve kubbe içi kalem işiyle süslenmiştir. Türbede Hatice Turhan Sultan, IV. Mehmed, II. Mustafa, III. Ahmed, I. Mahmud, III. Osman ile hânedan ailesinden bazı kişiler başta olmak üzere toplam kırk dört kişi yatmaktadır. Türbenin kible yönünde avlu içinde zamanla bir hazîre teşekkül etmiş, bu sebeple avlu duvarı üzerinde de çeşmeler ve hâcet pencereleri yapılmıştır. Bir hâcet penceresiyle yanındaki çeşme üzerinden mevcut kitâbelerde 1151 (1738) tarihi okunmaktadır. Büyük boyutlu diğer hâcet penceresi XIX. yüzyılda barok üslûpta ele alınmış olup iki yanında birer çeşme yer almaktadır.

Dârülkurrâ-Dârülhadis. Türbenin batısında eyvana bitişik olan yapı kesme küfeki taşından inşa edilmiş olup kare planlı ve üzeri sekizgen kasnaklı kubbe ile örtülüdür. Çift sıra pencerelerle aydınlanan yapıda alt sırada dikdörtgen açıklıklı ikişer pencere, üst sırada türbeye bitişik cephe dışında üçer sivri kemerli pencere bulunmaktadır. Güneyde kible yönünde cephe ortasında yer alan yuvarlak kemerli kapı açıklığı önünde iki ayağa oturan ahşap bir sakfın eskiden var olduğu anlaşılmaktadır. Yapı yerleştirildiği yer bakımından Sultan Ahmed Külliyesi'ndeki dârül-

YENİCAMİ KÜLLİYESİ

kurrâ ile aynı düzendedir. Dârülkurrâda ders veren Vanî Mehmed Efendi'nin kızı Muharrem 1088 (Mart 1677) tarihinde ölünce buraya gömülmüş, daha sonra bunu çeşitli gömüler takip etmiş ve yapı aslı fonksiyonunu kaybederek Havâtîn Türbesi adıyla anılmıştır. Bu türbede on yedi sanduka mevcuttur. Bunlar Sultan Abdülâziz'in kızı Esmâ Sultan'ın oğlu Hasan Bedreddin Efendi ile Sultan II. Abdülmecid'in kızları, şehzadeleri, ikbal ve kadınefendilerine aittir. Yapının kuzeyine XIX. yüzyılda eklenen, Cedid Havâtîn Türbesi denilen kare planlı bir türbe daha vardır. Bu türbede yirmi bir sanduka mevcuttur. Bunlar Sultan Abdülmecid, Abdülaziz ve II. Abdülhamid'in kadınları, kızları ve şehzadeleriyle V. Murad'a aittir. Dârülkurrâ XIX. yüzyılda tamir edilmiş ve geç devrin kalem işleriyle süslenmiştir. Son yıllardaki restorasyonda sıva altından türbedeki desenlere benzer kalem işlerinin izleri ortaya çıkarılmıştır.

Sebil ve Çeşme. Caminin güneyinde bugün ayrı bir ada üstünde yer alan sebil ve çeşme tek kütle halinde ele alınmıştır; çeşme üzerinde mevcut kitâbeden yapının 1074 (1663-64) yılında tamamlandığı anlaşılmaktadır. Mermerden yapılmış binada sebil dışı taşkın üç cepheli olarak düzenlenmiştir. Dört mermer sütun üzerinde mukarnas başlıklara oturan sivri kemerli cepheler, başlıklar hizasında altları basık kemer şeklinde düzenlenen mermer levhalarla ikiye bölünmüştür. Altta geometrik kompozisyonlu metal şebekelerde yedişer adet su verme açıklığı vardır. Sivri kemerler içinde bitkisel kompozisyonlu ajurlu taş şebekeler mevcuttur. Dıştan geniş saçaklı bir çatı ile örtülen sebil içte sekiz kemer üzerine oturan kubbeye örtülmüş ve duvarları çini ile kaplanmıştır. Sebilin sağında yer alan çeşme iki renkli taşın alternatif kullanıldığı sivri kemerli bir niş şek-

linde düzenlenmiştir, arkasında dikdörtgen planlı bir de haznesi bulunmaktadır. Ayna taşı, kemer içi ve kemer köşe dolguları bitkisel süslemeler ve rozetlerle süslenmiştir. En üstte üç satır halinde on iki mısıralık mermer kitâbede sebil ve çeşmenin ebced hesabıyla inşa tarihi (1074/1663-64) verilmiştir. Sebil ve çeşme vakıfıyla bitişindeki mağazanın yanmasıyla tahrip olmuş ve 1906 yılında tamir edilmiştir. Sebilin içi Kütahya'da imal edilen sır altı tekniğinde çinilerle süslenmiştir. Eskiden çini olan çeşmenin kitâbesi yangında tahrip olunca Hattat Sâmî Efendi tarafından özgün metni yeniden yazılmış ve mermer üzerine hakkedilmiştir.

Kütüphane. III. Ahmed tarafından 1136-1137 (1724-1725) yıllarında türbenin önündeki revakın sağına bir kütüphane yaptırılmıştır. Taş-tuğla almasıç örgülü duvarlara sahip yapı kare planlı olup üzeri pandantiflerle geçişi sağlanan sekizgen kasnaklı basık bir kubbeye örtülüdür. Kütüphanenin pandantiflerinde ve kubbesinde devrinden kalan özgün kalem işleri mevcuttur (bk. YENİCAMİ KÜTÜPHANESİ).

Muvakkithâne. Caminin güneyinde avlu duvarının köşesinde yer alır; üzerindeki kitâbeye göre 1228'de (1813) inşa edilmiştir. Kesme taş malzeme ile ele alınan yapı geniş saçaklı basık soğan kubbe ile örtülü olup üç bölümlüdür. Basık kemerli kapı ile geçilen giriş holü ana mekâna bağlanmaktadır. Ana mekândan doğu yönündeki küçük mekâna geçiş sağlanmıştır. Cephe ortasında üstte oval form içinde II. Mahmud'un tuğrası, altta Şair Vâsıf'ın iki sıra halinde on satırlık ta'lik hattıyla kitâbesi bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Selânikî, *Târîh* (İpsirli), II, 733-743, 761; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 302-304; Ayvansarayî, *Hadikatü'l-cevâmi*, I, 20-22; Hüsnü [Tengüz], *Bayram Hediyesi: Bedâiy-i Âsar-ı Osmâniyye*,

İstanbul 1335, s. 72-76; Halil Ethem [Eldem], *Camilerimiz*, İstanbul 1932, s. 86-87; Konyalı, *İstanbul Âbideleri*, s. 120-122; İbrahim Hilmi Tanışık, *İstanbul Çeşmeleri*, İstanbul 1943, I, 158; Enver Tokay, *İstanbul Şadırvanları*, İstanbul 1951, s. 15-16; Gündüz Özdeş, *Türk Çarşıları*, İstanbul 1953, s. 35-36; Celâl Esad Arseven, *Türk Sanatı Tarihi*, İstanbul, ts. (Maarif Basımevi), s. 366-374; Muzaffer Sudalı, *Hünkâr Mahfilleri*, İstanbul 1958, s. 58-70; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1962, I, 153-155; Semavi Eyice, "İstanbul Mina-releri", *Türk San'atı Tarihi Araştırma ve İncele-meleri*, İstanbul 1963, I, 54-55; Tülay Reyhanlı (Gencei), *Osmanlılar'da Külliye Mimarisinin Ge-lişmesi* (doktora tezi, 1974), İÜ Ed.Fak. Sanat Tarihi, s. 372-376; Zeynep Nayır, *Osmanlı Mimarlı-ğında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası* (1609-1690), İstanbul 1975, s. 135-168; Metin Sözen v.dğr., *Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Si-nan*, İstanbul 1975, s. 135-163; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts. (Yayın Matbaacılık), s. 106-107; Oktay Aslanapa, *Osmanlı Devri Mimarisi*, İs-tanbul 1986, s. 347-355; Eminönü Camileri (nşr. Eminönü Müftülüğü), İstanbul 1987, s. 213-218; Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi II*, s. 81; Nus-ret Çam, *Osmanlı Güneş Saatleri*, Ankara 1990, s. 80-85; *Tarihimizde Vakıf Kuran Kadınlar-Ha-nım Sultan Vakfiyeleri* (nşr. Tarihî Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma ve Geliştir-me Vakfı), İstanbul 1990, s. 60-91; Hakkı Önkâl, *Osmanlı Hanedanı Türbeleri*, Ankara 1992, s. 203-210; Affan Egemen, *İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri*, İstanbul 1993, s. 368; Lucienne M. Thys-Şenocak, *The Yeni Valide Mosque Complex in Eminönü, Istanbul (1597-1665)* (doktora tezi, 1994), University of Pennsylvania; Z. Hale Tokay, *Osmanlı Külliyelerinin Temel Özellikleri ve Gü-nümüz Ortamında Değerlendirilmeleri* (dokto-ra tezi, 1994), Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilim-leri Enstitüsü, s. 347-351; G. Goodwin, *A History of Ottoman Architecture*, London 2003, s. 340-343, 357-358; Doğan Kuban, *Osmanlı Mimari-si*, İstanbul 2007, s. 370-379; a.mlf., "Yeni Cami Külliyesi", *DBİst.A.*, VII, 464-467; Ahmet Vefa Ço-banoğlu – İsmail Orman, "İstanbul Camilerinde Çini", *İstanbul'un Renkli Hazineleleri Bizans Mo-zaiklerinden Osmanlı Çinilerine*, İstanbul 2011, s. 154-165; Erdem Yücel, *Yenicami Hünkâr Kas-rı*, İstanbul, ts. (Türkiye Turing ve Otomobil Kuru-mu); a.mlf., "Yenicami Hünkâr Kasrı", *Hayat Ta-rih Mecmuası*, III/10, İstanbul 1967, s. 38-40; Mi-mar Kemâleddin, "Yenicâmi Tâmiratı ve Ebû'l-Fazl Medresesine Dair", *TY*, III (1329), s. 186-191; Kemal Altan, "Yenicami Mahfili ve Mimar (He-zarfen İbrahim)", *Arkitekt*, VII/12, İstanbul 1937, s. 344-345; Ali Saim Ülgen, "Yenicami", *VD*, sy. 2 (1942), s. 387-397; Behçet Ünsal, "Türk Mimari-sinin Şaheserlerinden Yeni Cami", *Mimarlık*, sy. 4, Ankara 1950, s. 24-27; Şehabeddin Tekindağ, "XVII. Yüzyıl Türk Sanat Eserlerinden Bir Âbide: Yenicâmi Külliyesi", *TD*, sy. 28-29 (1975), s. 167-191; Ahmet Refik, "Valide Camilerinden: Yeni Ca-mi", *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, sy. 2 (194), İstanbul 1981, s. 49-54; M. Uğur Derman, "Yeni-câmi Sebilî'nin Kitâbesi", *Lâle*, sy. 4, İstanbul 1986, s.14-17; Gülbek Bilecik, "Gözden Kaçan Bir Kültür Mirasımız: Yeni Cami Muvakkithane-si", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakül-tesi Sanat Dergisi*, sy. 10, Erzurum 2006, s. 43-54; "Mısır Çarşısı", *DBİst.A.*, V, 449-450.

Yenicami
örtü sisteminin
minarenden
görünüşü

AHMET Vefa ÇOBANOĞLU